

Pomáhali Silver A

Obě byly kamarádky a spolužačky z pardubického reálného gymnázia, oběma bylo jednadvaacet, byly bezdětné a na svou dobu okouzlující. První z nich se jmenovala Hanka. Protože se v říjnu 1940 šťastně provdala za bývalého poručíka jezdeckva Václava, odložila své dívčí jméno Ziková a stala se paní Krupkovou. O ní později...

. *Taťána Hladěnová*

Druhá se narodila 1. září 1920 v Pardubicích v rodině obchodníka Petra Vranešiče, bydlícího v Pardubicích ve Wilsonově ul. (dnes tř. Míru 6). Na pardubickém gymnáziu začala studovat počátkem třicátých let a studia zakončila maturitou 22. června 1939. Po otci ji v žilách kolovala horká jihoslovanská krev, už si skoro brala známého pardubického neurologa, chtěl však neúměrně vysoké věno, (- ano, i taková to byla doba...), ze svatby sešlo, a když její zlomené srdce vzal něžně do ruky její hodně vzdálený a o sedmáct let starší příbuzný a zároveň zakladatel pardubické Zlaté přílby František, stala se ze slečny Taťány Vranešičové paní Hladěnová. Zlověstnou předzvěstí jejich krátkého společného života byl fakt, že svatební průvod musel počkat, až přejedou nákladní auta nacistických okupantů. Všichni čtyři by si spokojeně a v relativním dostatku žili, nebýt jednoho kanadského pilota, kterému se povedlo těsně před Silvestrem u Senic kousek od Poděbrad vysypat náklad, který se jmenoval SILVER A.

Aniž to dvě mladé paní tušily, dvě a půl hodiny po půlnoci 29.12.1941, vstoupil do jejich životů osud. Jmenoval se kpt. Alfréd Bartoš, (s Václavem Krupkou byli dokonce na vojně a velel jim Krupka starší), momentálně československý parašutista a velitel všech budoucích výsadek provedených v režii Moravcova II. odboru MNO v Londýně pod hlavičkou SOE.

Výsadek se jako vždy stal dobrodružstvím. Jeden balík s materiálem se před seskokem rtm. Josefa Valčíka- Zdeňka Touška vzpříčil, každou vteřinu Halifax urazil 60 metrů a tak zástupce velitele skupiny dopadl asi o 700m dále než Bartoš- Emil Sedlák s radistou desátníkem Jiřím Potůčkem – Aloisem Tolarem. Valčík se v neznámém terénu rychle zorientoval, ukryl padáky a materiál a brzy ráno v Poděbradech uplatil taxikáře Plachého a za 5000 K se nechal odvézt na první záchytnou adresu do Chrudimi. Františka Buršu však postihlo říjnové zatýkání v řadách PVVZ a Valčík musel dále. V Mikulovicích

potkal na zamrzlém rybníku houf kluků a mezi nimi jedenáctiletého Adolfa Švadlenku mladšího, který ho odvedl k nim domů. Unavený a promočený Valčík usnul u teplých kamen. Když se Adolf Švadlenka starší vrátil po osmé večer z práce, ponejprv nově příchozímu nedůvěřoval a až po poradě s dalším svým kamarádem a bývalým vojenským radistou Valentou poskytl Valčíkovi první rady a hlavně obětavou nabídku spolupráce. Navázat Valčíka na učitele Janáčka z Pardubic byl šťastný nápad. Švadlenka s Janáčkem byli velcí známí předmnichovského sociálně demokratického poslance za zdejší kraj - Bohumila Laušmana a člověk s jeho doporučením byl tedy i jejich přítelem. To Valčíkovi umožnilo v podstatě samostatně zařídit převoz materiálu a jeho ukrytí na bezpečnějším místě, jelikož hrozilo, že jeden sedlák, který na poli našel kombinézu a padák, oznámí tento nález na nejbližší četnické stanici. Díky jeho jednodennímu otálení a faktu, že ztrátu padáku a kombinézy Valčík zaznamenal až na místě seskoku, se se štěstím podařilo vše ostatní odvézt. Zalarmované gestapo na Silvestra, kromě faktu, že seskočil parašutista, nezjistilo už vůbec nic. Tento poznatek později Bartoš zanesl do svého pravidelného operačního hlášení, kdy prostřednictvím radiostanice Libuše poskytl tehdejšímu velení MNO v Londýně užitečný návod, aby další výsadky byly vysazovány jinde, než kde je jejich příští operační prostor. Bartoš s Potůčkem po Valčíkovi zprvu pátrali, ale nakonec přespali v blízkých Podmokách v místní škole a následujícího dne vyrazili rovnou do Pardubic. Cestou se zastavili v Hošťalovicích u Heřmanova Městce u příbuzných Bartošovy snoubenky Věry Junkové. U Kosteleckých zanechali část peněz určených pro odboj a stejně tak jako Valčík uspěli na druhé záchytné adrese, tedy u Švadlenků v Mikulovicích, kam je pan Kostelecký ochotně zavezl vlastním vozem. Mezi tím se Bartoš 30.12. sešel ve Studánce u Pardubic i se svou snoubenkou a za čerstva jí oznámil konec jejich vztahu. Ta se pokusila neúspěšně o sebevraždu a na maléry se ženami bylo zaděláno. Je fakt, že Bartoš musel, po selhání většiny záchytných adres, těžce improvizovat a hledat pomoc tam, kde měl příbuzné a známé, což se jeví v této situaci jako normální krok.

Potíž a jistá nezodpovědnost spočívala v tom, že nebyl na černo na vycházce z Bellasis u Dorkingu, nýbrž v rodné zemi obsazené dokonale fungujícím bezpečnostním aparátem gestapa a přemírou lidí ochotných k udavačství. Jak ostatně prohlásil gestapák Aschenbrenner u holiče v Pardubicích, když velkoryse mávl rukou nad slovy jednoho spolu zákazníka, který si pustil pusu na špacír nevěda, že vedle něj sedí gestapák, že kdyby se měli zabývat takovými prkotinami, nedělali by nic jiného. Šéf pardubické expozitury gestapa Gerhard Clages měl šuplík v kanceláři nacpaný stovkami anonymních udání, až kvůli tomu referoval do Prahy K.H. Frankovi, jak to má ve svém oberlandrátu podchycené. Je až s podivem, že o návratu Fredy (Alfréda Bartoše) do Pardubic věděl do měsíce kde kdo a že si na svého Jidáše (Karla Čurdu) musel počkat až na konec března, na seskok paraskupiny OUT DISTANCE.

Nesporného úspěchu ale SILVER A dosáhl. Všichni parašutisté začali neúnavně pracovat na svých úkolech a jejich snažení přineslo zasloužené ovoce. Jen je třeba připomenout, že bez svých spolupracovníků a statečných vlastenců z Pardubic a okolí, by byl jejich výsadek odsouzen k nezdaru, jak tomu ostatně bylo u dvou předchozích a většiny následujících. Nejen odbojem živ je člověk, a jelikož se jednalo o pohledné, sebevědomé a dobře situované mladé muže bez existenčních potíží, navíc s tajnými úkoly a posláním, nebylo divu, že o ně začalo slabší pohlaví usilovat.

První se zamiloval Jirka Potůček, a to hned v lednu., do opuštěné a zhrzené Věry Junkové, učitelka Ludmila Malá jako neúnavná spolupracovnice zase do nejstaršího Josefa Valčíka, no a Freda Bartoš to pojal po svém. Na Silvestra dostal Potůček opuštěák a ten jel hned navštívit matku k Rokycanům. Do Pardubic se vrátil až v prvních lednových dnech. Valčík se spokojil s dopisem rodičům do rodné Smoliny a Bartoš svou matku v Pernerově ulici rovnou navštívil. Učitel Josef Janáček napojil Bartoše na známého pardubického hoteliéra Arnošta Košťála, který měl hodně známých a hlavně byl odbojové činnosti více než nakloněn. František

Hladěna přivedl svého známého Václava Krupku a Tyc už dříve přes učitele Janáčka pomohl Valčíkovi s převozem Libuše a ostatního materiálu do bezpečí, Krupka s Hladěnou se svými manželkami se potom spolu s bratry Vaškovými stali nejbližšími spolupracovníky velitele výsadku SILVER A. Prostor, který má můj článek k dispozici, neumožňuje podrobný popis všech peripetií zapojení každého jednotlivého spolupracovníka SILVER A. A ani o to v tomto případě nejde. Kpt. Bartoš a jeho dva druhové, bez nějakých hlubších zkušeností s vedením tohoto způsobu boje, kdy by v jejich situaci měli určitě potíže i zkušené zpravodajce, dokázali úspěšně přežít skoro 6 měsíců a splnit v podstatě všechny úkoly, které před cestou do okupované vlasti obdrželi. Zájemcům mohu jen vřele doporučit knihu Zdeňka Jelínka „Operace Silver A“ a to pro detailní popis těchto událostí. „Údolí výstrahy“ pardubického rodáka F. Ťopka utrpělo ideologickým štváním poplatným době vydání,(1960), které jeho práci znehodnotilo tak, že je pro mě obtížné se o této knize vůbec zmínit. Ale vzhledem k doprovodným fotokopíím s výpověďmi přeživších aktérů oněch pohnutých událostí, má i tato kniha svou hodnotu.

Nesporný úspěch s rozjezdem agenturní činnosti dodal Bartošovi a jeho spolupracovníkům sebevědomí, což na jedné straně přinášelo pocit sebedůvěry, ale na straně druhé i oslabovalo obezřetnosti a potlačení pudu sebezáchovy. Bartošovi a jeho dvěma druhům vycházelo v podstatě vše, překonání překážek a nepředvídaných komplikací zvládali někdy až s neuvěřitelným štěstím, jejich nejbližší spolupracovníci ochotně pomáhali a v Pardubicích a okolí, snad vyjma kolaboranta Andráka z Dřeveše, který udal, že se v ležáckém mlýně u Švandů mele na černo a schází se tam podivní lidé, což na gestapu našťěstí správně nevyhodnotili, se stále rozrůstající ilegální činnost neprozradila.. Největším problémem se ukázalo policejní přihlášení k místu pobytu. Motyčka, Štolc a Tolar, jaká byla nová jména desantu SILVER A, však zvládli i toto. Gestapo, podobně jako čert, nikdy nespalo. Když při rutinní kontrole zasílaných ohlašovacích lístků přišel úředník gestapa Gottfried Esherlohr na drobnou nesrovnalost v křestním Motyčkově listu, pověřil, našťěstí, jeho kontrolou české četníky. Za způsob jakým Bartoš, za pomoci Krupky a Hladěny, zlikvidoval toto ohrožení, by se nemusel stydět žádný akční film. Jako zázrakem se o tom všem gestapo nedozvědělo, jinak by byl konec. Duchapřítomnost hoteliéra Košťála, tohoto opravdového vlastence, zachránila život jak Valčíkovi-Štolcovi, tak i později jeho manželce a dětem. Manželé Košťálovi byli po Ernově zahájení ilegální práce naoko v rozvodovém řízení a paní Košťálová i s dětmi unikla zatčení jen díky nepředstavitelné osobní statečnosti tohoto hrdiny. Parašutisté byli z počátku ubytováni pohromadě a to v zahradním altánku za autodílnou Františka Hladěny. Paní Draga Vranešičová, sestřenice Tání Hladěnové, tehdy čtrnáctiletá, mi vyprávěla, jak tam měli za války od otce zakázáno chodit. Přes den byli parašutisté schovaní a večer, pod rouškou tmy, se přesouvali k Hladěným do bytu, aby se umyli a najedli. V odborné literatuře se hovoří o propuštěné služebné, která měla udat ze vzteku Valčíka-Štolce. Jen díky tomu, že se po atentátu František Hladěna sám přihlásil na gestapu a vypověděl, že Štolce zná z Veselky a opravil jeho jméno z Miloslava na Miroslava Šolce, ještě navíc zaměnil jeho jméno a gestapo zmátl. Bohužel ne na dlouho. Paní Draga mi služebnou osobně nepotvrdila, u Hladěných měli paní na úklid a prádlo a docházela k nim 2x týdně, jen řekla, že maminka Tání Marie chodila k Hladěným vařit. A snad to mělo i ten důvod, aby František nežárlil. Jak to ostatně v této době bylo normální, obě mladé manželky, Hanka i Táňa, byly ženami v domácnosti. Ty kulantně, v odborné literatuře porůznu zmiňované osobní spory, které nastaly až po přistižení Tání s Bartošem v „jednoznačné pozici“, kde mělo dojít, podle Ťopka, i na vytažené pistole, asi přikryl paní Drazé závoj času. Jisté je, že se parašutisté stěhovali a to tak, že Bartoš ke Krupkům, Valčík do Veselky, kde měl jako číšník služební byt a Potůček do Dachova. Samozřejmě, že to nebyly jediné byty, které byly k dispozici, kdy hlavně Bartoš potřeboval kvůli své práci často jezdit mimo Pardubice a všichni využívali nezištného pohostinství

mnoha statečných spolupracovníků a jejich příbuzných. Agenturní práce šlapala doslova jako hodiny, Bartoš i Valčík si vybudovali svoje sítě informátorů a Potůček jako radista denně podával zprávy na VRÚ, které sídlilo ve Woodinghamu u Londýna. Nebylo Bartošovou vinou, že se v některých případech nepodařilo záměry II .odboru MNO v Londýně dotáhnout do konce. Smrt škpt.Václava Morávka, navigačními chybami způsobené ztráty dalších desantů jak na materiálu a tak i životech, neúspěch s tolik potřebným a pečlivě připraveným náletem na plzeňskou Škodovku, to nemohl Bartoš ovlivnit. Hazardem z jeho strany byl způsob uchovávání odeslaných a přijatých zpráv, informací agenturní povahy, rozšifrovaných a zašifrovaných depeší, osobních poznámek atd. Toto vše nejspíše obsahovaly červené desky s obálkami, kam je velitel SILVER A s vojenskou pečlivostí a pořádkem třídil. Uloženy byly u Krupků v bytě a jejich obsah měla chránit láhev s lihem a sirky, které měly tyto dokumenty v případě nutnosti zničit. Nález těchto materiálů gestapem se pak, spolu s Čurdovou zradou, stal osudným 149 posléze popraveným obětem z pardubického Zámečku. Toto však bylo ještě v předjaří roku 1942 relativně daleko.

Tak tedy zpět k našim hrdinkám. Obě kamarádky, Táňa s Hankou, tvořily nerozlučnou dvojici a výborně se při práci v úloze Bartošových spojek doplňovaly. Jejich úloha v práci pro desant SILVER A byla v té době nenahraditelná. Hanka Krupková byla pro konspirační práci jako stvořená a Táňa se jí nechtěla nechat zahanbit. Obě našly Jarmilu Bočkovou a agilní Hanka nakonec napotřetí opatrnou manželku plk. Bočka přesvědčila, aby pomohla napojit SILVER A na škpt.V.Morávka. Obě neúnavně pracovaly pro všechny parašutisty, kterých na konci dubna výrazně přibýlo. Jistě, určitě v tom byl i obdiv k charismatickému Fredovi Bartošovi, pohrdajícimu nebezpečím, který si věděl vždy rady a který si z otázek morálky rozhodně velkou hlavu nedělal. Byl ale voják každým coulem, který byl rozhodnut splnit bezezbytku daný rozkaz a podle toho také jednal. Možná v tom bylo i něco furiantského, pohrdání smrtí, nezlomná víra ve vlastní schopnosti, v šestadvaceti letech se na konec nemyslí. Adrenalin je třeba v každé době. A jistě s sebou strhl i rozváznější povahy, než byl on sám. Z padákového hedvábí nechali ušít u krejčího Cháry bundy na hory, šňůry na prádlo používané v Pernerově ulici byly takové jiné, hladší, prostě nejen bojem živ je voják. Rozdílný temperament všech tří parašutistů vedl i mezi nimi k osobním sporům. Hlavně Valčíkovi, který pocházel ze silně věřící, prosté rodiny vesnického kováře ze Smoliny u Valašských Klobouk, se takový nevázaný způsob života podle vzoru „Carpe diem quam minimum credula postero“ – (Užij dne a nic nevěř budoucnosti), rozhodně nezdál. Ale nad všechny rozepře osobního rázu se dokázali všichni povznést a jejich nebezpečná práce dál pokračovala s neztenčenou silou.

Průbojnější z obou mladých Bartošových spojek byla Hanka Krupková. Zajišťovala spojení jak mezi Prahou a Pardubicemi, tak i pomáhala s šifrováním zpráv pro Jirku Potůčka, vozila do Prahy zásoby jídla a ošacení pro parašutisty, bylo jí zkrátka všude plno a její úloha v práci pro SILVER A byla nezastupitelná. Byla to také ona, která převedla z přepážky u knihtiskaře Jana Vojtíška v Lázních Bělouhradu npor. Adolfa Opálku s rtn. Karlem Čurdou, (OUT DISTANCE) a spolu s manželem jim poskytl nocleh ve svém bytě v Pernerově ulici v Pardubicích. Osudové setkání, které za dva a půl měsíce obrátí jejich život o sto osmdesát stupňů.

27.květen 1942 změnil poměry v protektorátu Böhmen und Mähren z minuty na minutu. Rozzuřená a ponížená nacistická bestie zatoužila po odplatě. Krvavé odplatě, které padly za obětí stovky a tisíce českých vlastenců, statečných a neohrožených lidí. Běsnění nacistické mašinérie zasažené na jednom z nejcitlivějších míst nezabránil ani pláč odvlékaných dětí, jejichž jediným proviněním bylo, že se ocitly v nepravou dobu na nepravém místě. Dokonce ani těch nenarozených, kterým bylo sice dovoleno se narodit, ale které nikdy nepoznaly

mámino pohazení. Zvěrstva po právu odsouzená celým demokraticky smýšlejícím světem zvedla vlnu solidarity s osudy těžce zkoušeného národa. Národa, který přes všechna krutá opatření svoje hrdiny nevydal. Nacistický aparát byl denně konfrontován s ohromující statečností popravovaných českých lidí, kteří hledíce vstříc smrti provolávali slávu svobodnému Československu a prezidentu Benešovi. Chtělo by se říct, že se jednalo o jedno z nejstatečnějších vystoupení českého národa v dějinách vůbec. Nebýt desítek anonymních udání, které se kupily v Petchkově paláci. K parašutistům ukrytých v kryptě pravoslavného kostela Cyrila a Metoděje však nevedly. Tři týdny bezradné nacistické bezpečnostní složky neměly ani jednu stopu, která by je dovedla k pachatelům atentátu na druhého muže Hitlerovy černé gardy SS Reinharda Heydricha. Chladnokrevného, zpuštěného a bezcitného vraha, který bezmocně a v bolestech dodýchal 4.6. ráno na lůžku Nemocnice na Bulovce. 16. června v půl jedenácté dopoledne Karel Čurda „políbil“ český národ. Někdy je až s podivem, kolika historikům stojí za to, aby na této tragické postavě hledali něco pozitivního. Jako odpověď a to nejen jim, chci připomenout slova Karla Čurdy, kterými reagoval na otázku předsedy senátu, který se ho zeptal, jak mohl zradit spolubojovníky a kamarády? „Za milion marek byste to, pane předsedo, udělal taky“, zaznělo ztichlou soudní síní před vynesením rozsudku. Je třeba cokoliv jiného dodávat?

To, co se nepodařilo gestapákům brutalitou a zastrašováním, to jim Čurda naservíroval jako na připraveném podnose. Celý bezpečnostní aparát okupantů se vrhl na připravenou kořist. Už 17.6. po šesté ráno jsou zatčeni Krupkovi a to v hotelu Pejskar v Polici nad Metují, kam se na pozvání továrníka Katchnera a po Bartošově radě uchýlili. Gestapo nejdříve zajistilo jejich byt a od rodičů Hany se dozvěděli místo jejich pobytu. Lavina, kterou spustila Čurdova výpověď, se již nedala zastavit. 18.6. Resslerova ulice a smrt prvního ze Silver A, rtm. Josefa Valčíka. Přímo na místě před kostelem Sv. Cyrila a Metoděje ho spolu s dalšími identifikovali Čurda s Gerikem a posléze v Ústavu soudního lékařství i Hana Krupková. První setkání se smrtí tváří v tvář Hanou hluboce otrásl. Byla mladá, hezká, nechtělo se jí umírat. Wilhelm Schultze, šéf protiparašutistického referátu pražského gestapa toto jistě vytušil. Dostává na starosti její případ a naznačí jí, že je ochoten pro ni leccos udělat. Pokud bude patřičně vstřícná, samozřejmě. V archivech ministerstva vnitra se dochovalo přímé svědectví Hany Krupkové v její výpovědi pro StB: „Dal mi přinést jídlo, kávu a cigarety, načež mezi námi došlo k intimnímu styku. Sliboval mi záchranu a říkal, že se z toho pokusí dostat manžela.“ A Schultze splnil slib, i když vůbec nemusel.

Hana po osobní audienci u K. H. Franka získal částečnou svobodu, ale musí přistoupit na další spolupráci s gestapem. Její muž si mohl vybrat – vstup do SS nebo koncentrační tábor. Paní Hana ještě alespoň pro svého milovaného Václava zařídila, že ho pošlou do koncentračního tábora Flossenbürgu místo do původně plánovaného Matthausenu. Tady by zcela jistě nepřežil.

19. června nalézá gestapo Bartošův deník. O jeho obsahu se mnoho neví, ale s určitostí neobsahoval milostné dopisy kohokoliv a s největší pravděpodobností ani žádná jména. Jinak by k zatčení dalších spolupracovníků SILVER A došlo v zápětí a ne až další dny a postupně. Tánu a Františka Hladěnovi zatkli 20.6. Byli převezeni na pardubické gestapo a spolu s ostatními zatčenými vyslýcháni. Bývalý boxer Walter Kröger a Joseph Kuchler se snažili za použití brutálního fyzického nátlaku získat další jména a informace. Věře Junkové a Janu Jozífovi vykloubili ruce. František Hladěna, který byl ještě z dob před zatčením velmi známou a populární osobou právě mezi gestapáky, kteří ho familiárně nazývali „Schneller Franz“, musel zemřít pokud možno ihned. Dost věcí na ně totiž věděl a v této zjitřené době, kdy činnost pardubického gestapa byla pod bedlivým dozorem samotného K.H. Franka, by jakákoliv kompromitující záležitost mohla mít pro dotyčné fatální následky. Hanauske si na oslavě svých narozenin ve vinárně u Vranešičů 19.3. zapomněl pistoli, kterou bratr Táni,

René, druhý den na gestapo vrátil, ceny konfiskátů a další šmeliny by jistě mohly způsobit při vysvětlování nadřazeným potíže. V literatuře faktu se píše, že Hladěna z okna vyskočil sám. Nikdy by ale nedopadl sedm metrů od něj a ještě trochu bokem. Byl prostě vyhozen. Svědkem Hladěnova skonu byl farář Karel Výprachtický z nedalekého kostela. Byl ve zповědnicí, když zaslechl, že se venku něco děje. Utíkal z kostela směrem k sídlu gestapa, kde na dvoře uviděl ležícího muže a kolem německé vojáky. Kupodivu ho nechali u umírajícího Františka pokleknout. Hladěna ležel hlavou u kraje kanálu, do kterého vykrvácel. Zprávu o smrti Františka se dozvěděl Tánin strýc Josef od své dcery Dragy, která s farářem nedlouho po Hladěnově skonu sama mluvila. Josef Vranešič pak tuto smutnou zprávu oznámil svému bratru Petrovi a švagrové Marii. Začal zoufalý boj o záchranu Tánina života. Petr Vranešič vlastnil v Pardubicích vinárnu, kam chodil mimo jiných i jeden gestapák. Jeden z těch slušnějších příslušníků tajné státní policie. Od něj se mimo jiné, byť tomu jistě tak nechtěl, dozvěděli parašutisté o plánovaném cvičení jednotek SS u Seče zrovna v době, kdy měli seskočit výsadky OUT DISTANCE a ZINC. Měl zálibu v sommeliérství a s otcem Táni často u vína tento svůj koníček probírali. Na něj se tedy zoufalí rodiče Táni obrátili se žádostí o pomoc. Nabízeli za záchranu jediné dcery peníze a šperky. Vystresovaná Táňa byla mezitím podrobována krutým výslechům, věděla již o smrti svého muže, čas v zemské donucovací pracovně, kam pardubické gestapo umísťovalo zatčené, plynul jen velmi pomalu. S ostatními známými se viděla při každodenních výsleších na gestapu v Pardubicích. Byla kousek od rodného domu a přesto tak daleko. Netušila, že 21. června se po honičce v pardubických ulicích na rohu Smilovy a Sladkovského ulice v beznadějně situaci pokusil o sebevraždu zraněný kpt. Alfréd Bartoš. Zemřel na ránu 22.6. v nemocnici v Pardubicích, kde se ho neúspěšně pokoušel zachránit urychlenou operací pod dozorem gestapáka Lehneho MUDr. Snopek. Nevěděla o statečném činu hoteliéra Košťála, který se raději sám přihlásil na gestapo, než aby vystavil svou ženu a děti nacistické perzekuci. Nevěděla ani o osudu Ležáků a jeho nevinných obyvatel, kteří byli ještě týž den, kdy byla jejich osada vypálena, 24. června, na popravišti pardubického zámečku bez soudu zastřeleni. Ludmila Malá se při zatýkání otráвила jodem, který dostala od Josefa Valčíka. Bratr Marie Vaškové, manželky jednoho z nájemců dachovského lomu u Ležáků, spáchal sebevraždu nalehnutím na cirkulárku. František Valenta se pokusil o sebevraždu podřezáním krčních tepen zahradnickým nožem. To mu paradoxně zachránilo život, protože byl až do konce války internován v ústavu pro choromyslné. Gestapo každým dnem přivázelo další a další zatčené spolupracovníky SILVER A. Neví se přesně od koho vzešla iniciativa nabídnout Táně stejnou šanci na život, jako před tím nabídl Schultze Haně Krupkové. Určitě o všem věděl K.H. Frank, jelikož se obě ženy naposledy setkaly v Petchkově paláci ještě 1.7. Jisté je, že Táňa odmítla. Bylo těsně před koncem války, kdy požádali zlomení rodiče Táni o popel jejich dcery právě tohoto známého gestapáka. A on jim také pověděl o tajemství její smrti. V Ivanovově „...a hořel snad i kámen“ vypovídá svědek poprav na Zámečku, řidič pohřebního ústavu Jaroslav Charypar, mimo jiné toto, (volně): „Jméno Taťány Hladěnové vyvolali katani spolu se jménem Věry Junkové. Policista a gestapák však paní Hladěnovou k popravnímu sloupu přivlekli. Myslel jsem si, že následkem mučení nebo psychického šoku omdlela. Po exekuci jsem měl možnost těla popravených pardubických občanů ještě jednou vidět při přípravě ke kremaci. Všiml jsem si, že těla většiny popravených nesla stopy strašného mučení, měla vykloubené a přeražené údy, jen tělo paní Táni ne. Vypadala, jako by spala. Ostatní těla popravených měla tři až pět vstřelů, tělo Taťány Hladěnové však ne. Zajímalo mě to a zjistil jsem, že paní Táňa zemřela pouze jedním smrtícím výstřelem do srdeční krajiny“. Tolik tedy pan Charypar. Táňu už nešlo zachránit. Onen gestapák chtěl vyděšenou a zoufalou mladou ženu ušetřit scény na popravišti. K její vraždě v cele zemské donucovací pracovny se Tániným příbuzným přiznal on. Mrtvou Táňu na Zámeček dovezl osobním vozem a zinscenoval i její popravu. Proto se v Ivanovově knize objeví domněnka, že Táňu zastřelili v autě cestou z Prahy a

zamíchali jí mezi těla popravených na Zámečku. Nebyla tudíž daleko od skutečnosti. Proto je jméno Taťány Hladěnové na seznamu 40 popravených ze dne 2. července 1942. Ani popel z jejich těl se nezachoval, protože byl všechn vysypán u třetího pilíře rosického mostu do Labe. Tam má tedy všech 194 popravených z pardubické heydrichiády svůj hrob.

Ve stejný den zemřel i vyčerpaný a uštváný poslední člen desantu SILVER A, telegrafista četař Jiří Potůček – Tolar. Bez vysílačky, kterou vypátralo gestapo u Burdychů na Končinách, odmítaný na všech nouzových adresách, bojující už jen o holý život s desítkami příslušníků gestapa a protektorátní policie a četnictva v patách, zemřel ve spánku ranou ze služební devítky strážmistra četnictva Karla Půlpána. Ten sice po válce vypověděl, že se Potůček bránil namířenou pistolí, ale pitevní protokol mrtvého radisty ho usvědčil ze lži. Soud vzal v potaz, že zničil Potůčkův zápisník a odsoudil ho k sedmi letům žaláře.

Ihned po osvobození je Hana Krupková zatčena, krátce sdílí celu s herečkou Lídou Baarovou. Prokážou jí sice, že byla nasazena do továrny Waltrovka v Jinonicích, ale nikoho neudala. Václav Krupka se z koncentračního tábora Flossenburg, kde přežil na konci války pochod smrti, vrátil do vlasti. Podobně jako jeho žena je zatčen i on a tuší, že Hana pravděpodobně s Němci za války spolupracovala. On nakonec vyvázne bez trestu. Hana je ale odsouzena ke třem letům vězení. Zdrtí ji až to, že se s ní Václav rozvádí. Paradoxně Hanu soudí lidé, kteří se v průběhu války do žádného odboje nezapojili. Nikdo také nepřihlédl k tom, že gestapu neřekla zdaleka vše, co mohla...

Hanu později vyděsí informace o tom, že se chystá revize jejího procesu. Její bývalá spolu vězenkyně z Pankráce na ni nachystá past. Slíbí jí zařídit útěk za hranice, ale je to zpravodajská hra StB. Její pracovníci zatknou Hanu na hranicích a následně jí sdělí, že byla odsouzena k deseti letům těžkého žaláře a vyvázne jedině, když s nimi bude spolupracovat. Atraktivní a okouzující ženy jsou totiž pro každou zpravodajskou službu v každé době cenným artiklem.

Už podruhé se ocitá v náruči zpravodajské služby a ta jí zařídí život pod falešným jménem. Jako Jana Králová pracuje pro komunistickou Státní Bezpečnost až do chvíle, kdy se v Praze na Náměstí Republiky náhodně potkává se svým bývalým manželem. Tímto odhalením ztrácí pro StB hodnotu. V roce 1955 je její proces podroben revizi a získává zpět svou identitu, oficiálně pracuje jako tajná agentka až do roku 1961. Před svou minulostí se pokusí ještě jednou utéci, na konci šedesátých let odchází do západního Německa a s nikým z bývalé vlasti se nestýká. Hana Krupková zemřela v roce 1997.

Václav Krupka nikdy proti své bývalé ženě nevyprávěl. Zemřel 26.1.1994 ve věku nedožitých osmdesáti let.

Velitel německé speciální zásahové jednotky Otto Skorzeny dostal v říjnu 1944 pro své muže přímo od Hitlera delikátní úkol unést syna maďarského fašistického diktátora admirála Miklóse Horthyho. Hitler potřeboval mladého Horthyho jako rukojmí proti admirálovi, aby ho donutil k poslušnosti. Admirál, původně Hitlerův bezvýhradný spojenec, totiž vycítil, že Hitlerově Třetí říši teče na všech frontách do bot, a proto, aby si zachránil kůži, chtěl přejít na stranu spojenců. Z toho důvodu se snažil navázat spojení s Titovými jugoslávskými partyzány. S vyjednavčem partyzánů měl jednat mladý Horthy. Schůzka byla stanovena na 15. října 1944 do budovy Dunajské paroplavby v Budapešti. Byla však prozrazena a místo Titova vyjednavče přišel na schůzku člověk Skorzenyho, který mladého Maďara omámil a za pomoci dalších dvou zabalil do koberece.

Nu, a pak se odehrála scéna jako vystřižená ze současného akčního filmu: z budovy vynášeli tři chlapíci stočený koberec a mířili s ním k připravenému autu. Jejich počínání zajišťovalo několik dalších mužů Skorzenyho a také gestapáků, stojících okolo auta se samopaly. Akce se však neočekávaně zadrhla - než se mužům podařilo koberec hodit do auta, rozlétly se dveře

paroplavebního paláce, z nich vyběhla horthyovská ochranka a začala pálit do německého komanda. Únosci střelbu opětovali. Po přestřelce zůstalo na chodníku několik mrtvých. Když potom zjišťovali jejich totožnost, jeden z nich byl bývalý velitel oberlandrátu gestapa v Pardubicích Gerhard Clages... Jeho nacistická otrlost neznala mezí, šla tak daleko, že si na stráni pod lesem, pár desítek metrů od Ležáků, které nechal vypálit a obyvatele vyvraždit, nechal postavit víkendové obydlí. Říkalo se, že z Pardubic do hlavního města Maďarska povýšil za odměnu za to, jak se v Pardubicích za heydrichiády "skvěle vypořádal s tou českou pakáží". Zřejmě to bylo jinak, režim ho z Pardubic prostě uklidil, aby ho tu nepotkala pomsta českého lidu.

Walter Lehne, který navrhl upálení Ležáckých ve svých domovech a který řídil popravy na Zámečku, byl pod cizí identitou po válce dopraven na nosítkách s tuberkulózou do nemocnice v Nechanicích, kde zemřel.

Karel Čurda byl 15.5.1945 zatčen, odsouzen pro velezradu a 29.4.1947 na Pankráci popraven.

Jiří Sedláček, © 2005

Pod čarou

PaedDr. Radovan Brož, Pardubice: Stateční, kteří přežili

(text příspěvku pro setkání „Silver A v paměti tří generací“ v Pardubicích 9. 1. 2009)

Vážené dámy, vážení pánové!

Po každé válce staví vítězné národy svým padlým pomníky, odhalují pamětní desky, jistě právem. Ale jsou zde tisíce statečných, kteří se na vítězství podíleli a kteří přežili. Chci jim věnovat tento příspěvek.

Protože dnešní setkání je věnováno výsadku Silver A a jeho spolupracovníkům, začnu od časného rána 29. prosince 1941. První, kdo podal npor. Alfrédu Bartošovi a čet. Jiřímu Potůčkovi po seskoku pomocnou ruku, byl řídící školy v Podmokách Josef Glos, který je nechal přespat a později s desantem i zpravodajsky spolupracoval. Druhou noc došli Bartoš s Potůčkem do Hošťalovic ke Kosteleckým, příbuzným milé Alfréda Bartoše Věry Junkové. Rtm. Josef Valčík našel své první statečné v Mikulovicích u Pardubic. Domů ho od rybníka dovedl dvanáctiletý Adolf Švadlenka a po prolomení nedůvěry se ho ujal jeho otec spolu s Františkem Valentou. Ten také válku přežil. Při zatýkání v Pardubicích se pokusil o sebevraždu, byl však zachráněn a díky odvaze lékařů strávil skoro tři roky v léčebnách v Havlíčkově Brodě a Bohunicích. Stejně byla zachráněna i paní emilie Chrbolková z Mnětic, u které se léčil a odkud vysílal Jiří Potůček. Z rodiny Tycovy z Dražkovic, která se postarala o převoz vysílačky od Poděbrad, přežil Josef, jeho švagrová Anna a její tehdy osmiletý syn Jiří, který se výpravy do Poděbrad zúčastnil. O vystavení protektorátních dokumentů se zasloužil evangelický farář František Dobiáš ze Semtěše na okraji Železných hor, který dodal křestní listy zemřelých farníků. Po věznění v KT Buchenwald a Dachau se v květnu 1945 vrátil na svou faru, aby byl po nástupu komunistů znovu pronásledován. Pracovní knížky zařídili holičtí – starosta Antonín Pfeifer, úředník nemocenské pojišťovny Josef Klepáč, veterinární lékař Josef Tichý a Rudolf Drašner z Velin. Také tato skupina nebyla zatčenými vyzrazena a později pomohla i desantu Barium a partyzánům brigády Mistr Jan Hus. O ubytování se mimo popravené odbojáře starali i Václav Krupka st. z Dašic, který přežil KT Buchenwald, ale na následky věznění zemřel v r. 1952. Velkou měrou pak jeho syn, bývalý důstojník čs. armády,

po okupaci zaměstnanec elektrárenského svazu – Václav Krupka ml. Ten byl po přímluvě své ženy Hany u gestapa poslán do nelikvidačního KT Flossenburg, přežil na konci války pochod smrti a potom celá léta musel obhajovat svoji čest. Také jeho žena, až do svého zatčení velice statečná spolupracovnice, se dožila osvobození. Víme ovšem za jakou cenu. Z rodiny Krupkovy žije v Pardubicích pí Blažena Kvapilová, sestra Václava Krupky ml.

Díky fingovanému rozvodu unikla smrti i paní Jarmila Košťálová, choť hoteliéra a dcera bývalého ministerského předsedy Františka Udržala. Z dalších pardubických ubytovatelů a dodavatelů zpráv nebyli prozrazeni manželé Ludvík a Marta Balcarovi ze Skřivánku, Václav Benda, obuvník z Dašic, ing. Bořivoj Cigánek, který z Telegrafie sháněl náhradní součástky k vysílače Libuši, Zdeněk Deršák a ing. Jiří Huráň z elektrárenského svazu, Ferdinand Čihák ze Sezemic, který přinášel zprávy z explozie Semtín, Vlastimil Filler, Stanislav Christen, strýc Alfréda Bartoše rovněž ze Sezemic, který s výsadkem prokazatelně spolupracoval. Dále paní Marie Hrabová z rybářské stanice v Bohdanči, kde byl na čas umístěn telegrafista Potůček, paní Anna Hájková z Trnové, pan František Hovora z Pardubiček. Tomu poskytla téměř tříletý ilegální asyl rodina rolníka Čeňka Míči z obce Brambory nedaleko Semtěše. Kdo mohl projevit větší odvahu vzdor vyhláškám a hlášením pojízdných megafonů o rozsudcích smrti pro přechovávatele nepřátel říše?

Poskytnutím bytu i stravy pomáhali i Bohumil Horák, František Kravař, Jan Nováček z Rosic nad Labem, manželé Karel a Anna Pokorní z Trnové a sedlák Josef Šůra z Hradiště na Písku. Alfréda Bartoše zaměstnal v pojišťovně František Plucha. Zde musím jmenovat i vrchního četnického strážmistra Jaroslava Pernta, který na stanici ve Vrdech-Bučicích likvidoval případ křestního listu zesnulého Josefa Motyčky, jehož jméno používal velitel Silveru A. Svobody se dočkala i paní Anna Vašková, která porodila dvojčata čtyři dny před popravou svého manžela Jindřicha, správce lomu v Ležákách, kterou lékaři nechali dlouho v porodnici i její švagrová Marie Vašková, která byla vězněna v KT Ravensbrück a i ona přežila pochod smrti. Důležitá, byť otřesná svědectví, vypověděli po konci války správce pardubického krematoria František Dalecký a řidič Jaroslav Charypar.

Až nyní se dostávám ke statečným obyvatelům obce Ležáky, ačkoliv vysílačka Libuše byla umístěna v lomu Hluboká již od 4. ledna 1942.

Ze Švandova mlýna se zachránili tři jeho obyvatelé. Sestry Jarmila, které v době ležácké tragedie byly dva a půl roku a o něco víc než rok stará Marie. Obě sestry Štulíkovy byly jediné, které ze třinácti ležáckých dětí nebyly usmrceny. Byly dány do německých rodin a určeny k poněmčení. Po válce se vrátily díky pátrání repatričních úředníků, vystudovaly střední pedagogickou školu v Litomyšli, vdaly se a měly děti. Paní Jarmila Doležalová, která je se svou dcerou činná i literárně, sedm, paní Marie Jeřábková dvě. Obě žijí ve Včelákově. Byly statečné tyto dívenky? Jistěže a hodně. Byly odtrženy od rodičů, dalších dětí. Musely si zvykat na nové, německé prostředí. Jistě horší byl asi jejich návrat, kdy nastoupily do české školy, slovo česky neuměly a kdy se teprve dozvídaly, co se stalo v Ležákách za tragedii. A tak se stalo, že Ležáky nevymřely.

Třetím přeživším obyvatelem mlýna byl uředník z Pusté Rybné Jan Pavliš. V den vypálení Ležáků byl jako každou středu v mlynářské škole v Pardubicích a při návratu vlakem do Vrbatova Kostelce již Ležáky hořely. Ujel na kole do Pusté Rybné, ale přesto byl ještě v srpnu povolán gestapem k výslechu. Dále se zachránil František Pelikán ze Včelákova, který přežil KT Buchenwald. Byl to otec Marie Štulíkové a dědeček obou výše jmenovaných sester. Smrti ušli i muži, kteří byli v té zlé době na práci mimo Ležáky. Zdeněk Hrdý, který pak v řadách partyzánů mstil padlé ležácké, bratři Bedřich, Bohumil a Josef Čechové, Bohumil Sýkora, nasazený na práci v Německu. Také zatčený Václav Pelikán, kterému ještě nebylo plných patnáct let a tak byl po intervenci četníka Novotného propuštěn a zůstal sám na hospodářství ve Včelákově. Prozrazeni nebyli ani členové odbojové skupiny „Čenda“ bratři František a Josef Doležalové z Habrovče, Josef Polák z Dřeveše, Rudolf Choutka ze Skály,

Bohuslav Holub z Dachova a četníci Jaroslav Kotáb (vedoucí skupiny), František Brčák a Josef Lorenc, stejně jako inspektor finanční stráže Ladislav Štulík. Absolutnímu trestu ušel starosta Miřetic Karel Blatník, který byl již ve vězení za poslech cizího rozhlasu. Neprozrazen zůstal i včelákovský farář František Král, obeznámený s provozem vysílačky, který uschoval úspory Josefa Štulíka a hajný Hudec, který na Tonarově hájence nad Majlantem ukrýval Zdeňka Hrdého.

Zvláštní úctu se cítím povinován vyslovit paní Marii Kouřilkové z Rosic nad Labem, tetě Jana Pavliše, která dobrovolně nastoupila do autobusu odvázející ten nešťastný den ležácké na smrt na pardubický Zámeček a starala se o jejich děti i při převozu do Prahy.

Závěrečným dílem tragédie skupiny Silver A byl přesun telegrafisty Jiřího Potůčka na Červenokosteletko kde se o něj starali odbojáři ze skupiny S21B. Při krutých výsleších na královéhradeckém gestapu z nich zůstal nezrazen horník Antonín Němeček, který po noční směně odjel na kole do Rosic nad Labem pro Potůčka a vysílačku a téhož dne se s nimi na kolech po ujetých cca 180 km vrátil. Odveta německých orgánů se vyhnula i manželkám zavražděných odbojářů Zdeňce Hamplové, emilii Hejnové, Jarmile Geislerové, Marii Klikarové a Vlastě Schejbalové a jejich dětem, vč. dětí statečné rodiny Burdychovy. Ze skupiny S21B nebyla dále vyzrazena jména Ferdinanda Pohnera, Josefa Matějky, Josefa Čapka, Josefa Rudolfa, Karla Kulta, Oldřicha Štočka, Stanislava Krauseho ani Anny Petrové. Ačkoliv se těch jmen zdá na jeden krátký příspěvek příliš, zdaleka nejsou všechna. Všem je třeba vzdát patřičnou čest a obdiv. O jejich osudech by se dalo napsat mnohem více. Úcta patří samozřejmě těm padlým, kteří je nezradili. Pokud by tento příspěvek vzbudil Váš zájem o historii skupiny Silver A, obracím Vaši pozornost na literaturu autorů Doležalové, Ivanova, Jelínka, Kyncla, Nývltové, Šímy, Schildbergera, Žižky a dalších. Je na nás, aby neplatil citát francouzského spisovatele Alberta Camuse: „Je údělem hrdinů a mučedníků, být zapomenut nebo zneužit.“

Děkuji Vám za pozornost.